

УДК 343.53 (477), 343.341.1
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-1-17-13>

Дудоров Олександр Олексійович,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права
Навчально-наукового інституту права
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4860-0681>

Мовчан Роман Олександрович

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
(Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

КВАЛІФІКАЦІЯ ВВЕЗЕННЯ В УКРАЇНУ ТОВАРІВ ПІД ВИГЛЯДОМ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

Статтю присвячено розгляду дискусійного в теорії кримінального права і в судовій практиці питання кваліфікації ввезення в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги.

Констатовано, що підставою для застосування ст. 201-2 Кримінального кодексу України (КК) переважно ставало фіктивне визначення придбаного і доставленого в Україну майна (найчастіше автомобілів) як гуманітарної допомоги з метою його подальшого продажу. Показано, що розповсюдженню такої практики сприяло запровадження з початком широкомасштабного вторгнення РФ в Україну спрощеної процедури митного оформлення і звільнення від оподаткування вантажів, позначених як гуманітарна допомога. Піддано критичній оцінці поширений серед правозастосувачів підхід, згідно з яким при інкримінуванні порушення ст. 201-2 КК самодостатнього значення набуває задокументований факт митного оформлення певного вантажу як гуманітарної допомоги. Розкрито потенціал інших кримінально-правових заборон, які можуть стати у нагоді при кваліфікації аналізованої поведінки. Розповсюдженість останньої визнано одним з аргументів на користь рекриміналізації товарної контрабанди, здійсненої в Україні в грудні 2023 р.

Встановлено, що поява в КК ст. 201-4 ознаменувала початок нового етапу в кримінально-правовій протидії митно-податковим зловживанням з автомобілями та іншими товарами, фіктивно (безпідставно) ввезеними в Україну під виглядом гуманітарної допомоги. Розкрито окремі аспекти кримінально-правової характеристики контрабанди підакцизних товарів, які мають бути враховані при кваліфікації згаданих зловживань. Проаналізовано матеріали релевантної судової практики. Відзначено поширеність помилкової правозастосовної практики, у межах якої дії тих, хто у розглядуваний спосіб з ухиленням від митного оподаткування ввозив в Україну автомобілі вже після 1 липня 2024 р., тобто після набрання чинності законом про відновлення кримінальної відповідальності за товарну контрабанду, кваліфікувалися не за ст. 222 або ст. 201-4 (залежно від вартості транспортних засобів, неправомірно ввезених як гуманітарна допомога), а за ст. 201-2 КК. Висловлено думку про підслідність відповідних кримінальних правопорушень як один із чинників, які сприяють поширенню такої хибної практики.

Ключові слова: незаконне використання гуманітарної допомоги, контрабанда, шахрайство з фінансовими ресурсами, підакцизні товари, легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним

шляхом, предикатний злочин, ухилення від сплати податків, зборів, кримінально-правова кваліфікація, бланкетна диспозиція, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності.

Постановка проблеми. Будь-яка війна (а особливо якщо це війна тривала) породжує гуманітарну кризу. Здійснене у 2022 р. широкомасштабне вторгнення російської федерації (далі – рф) на територію України призвело до того, що близько 16 мільйонів людей або були переміщені зі своїх домів, або намагалися вижити в екстремальних умовах конфлікту і терміново потребували гуманітарної допомоги. Зважаючи на це, остання, поряд із військовою, економічною та політичною допомогою, стала важливою складовою підтримки України з боку міжнародної спільноти. Попри намагання нашої держави демонструвати гідний рівень управління гуманітарною допомогою і робити все для підвищення прозорості у цій сфері [1, с. 122–123], вже з перших днів війни почали з’являтися повідомлення про зловживання з гуманітарною допомогою. Цей факт не залишився непоміченим і для парламентаріїв, які, реагуючи на прояви такої ганебної поведінки, 24 березня 2022 р. ухвалили Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги», яким Кримінальний кодекс України (далі – Закон від 24 березня 2022 р. і КК, відповідно) було доповнено ст. 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» (далі – незаконне використання гуманітарної допомоги).

У своїх працях, опублікованих раніше, автори цих рядків неодноразово звертали увагу на численні недоліки відповідної кримінально-правової новели [2; 3; 4]. Час, щоправда, довів, що, попри всі притаманні їй дефекти, аналізована заборона ледь не з моменту своєї появи у КК почала активно застосовуватись. Правоохоронні органи жваво включились у протидію схемам незаконного використання гуманітарної допомоги, яка надходить і від міжнародних партнерів, і від внутрішніх донорів-благодійників, що призвело до формування значного

масиву судової практики. І хоч у 2023–2024 рр. ключові кількісні показники злочину, передбаченого ст. 201-2 КК, рухались по низхідній, демонструючи тенденцію до деякого зниження, вже в 2025 р. вони стабілізувалися, засвідчуючи, що досліджувана норма й донині залишається затребуваною у правозастосувачів (див. діаграму).

Вітчизняні дослідники майже однакові у тому, що поява ст. 201-2 КК – черговий прояв невинуватої казуїстичності кримінального закону, якого варто позбутись. Теоретично це виглядає привабливо, по суті, вочевидь, правильно. Зрозуміло, однак, що під час війни законодавець на такий крок не наважиться, а тому науковці мають зосереджувати свої зусилля на розгляді спірних питань, пов’язаних із кваліфікацією злочину, передбаченого ст. 201-2 КК, і суміжних кримінальних правопорушень. За результатами аналізу 61 обвинувального вироку, винесеного за ч. 3 ст. 201-2 КК (за ознакою вчинення дій в умовах воєнного стану), встановлено, що у левій частині випадків (70,5%) підставою для застосування цієї кримінально-правової норми ставало вчинення такого діяння, як фіктивне визначення придбаного і доставленого в Україну майна (найчастіше автомобілів) як гуманітарної допомоги з метою його подальшого продажу, у зв’язку з чим не може не поставати питання про правильність такої кваліфікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання кримінально-правової характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги досліджували, зокрема, А. Айдинян, В. Бабич, О. Бондарук, Т. Борисенко, Д. Бурмістренко, Т. Бучма, В. Гришко, О. Желтухін, Д. Каменський, О. Кеєр, В. Киричко, О. Костенко, Р. Котовщиков, З. Красько, О. Кришевич, М. Куцевич, О. Марін, Г. Муляр, О. Охман, А. Радзівіло, Н. Симоненко, С. Спільник, Л. Тимошенко, М. Хавронюк, А. Шаповалова, А. Шевчук, І. Ясін, А. Ященко. Визнаючи вагомий внесок названих авторів, маємо констатувати, що у їхніх працях пере-

Рис. 1

важно досліджувались інші («традиційні») аспекти розглядуваної проблематики: обґрунтованість доповнення КК окремою нормою про відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги; правильність її розміщення в системі Особливої частини КК; обґрунтованість передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК показника «значна шкода» і кваліфікація вчиненого за відсутності у ньому такого показника; зміст і встановлення мети у вигляді отримання прибутку; належність суб'єкта незаконного використання гуманітарної допомоги до загальних або спеціальних суб'єктів; співвідношення незаконного використання гуманітарної допомоги зі складами кримінальних правопорушень проти власності; його караність тощо. Натомість питання кваліфікації ввезення в Україну під виглядом гуманітарної допомоги товарів у юридичній літературі належного висвітлення поки що не знайшли, що й обумовило вибір теми дослідження, представленого увазі читача.

Метою статті є розгляд питання кваліфікації ввезення в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги та висунення (за підсумками проведеного дослідження) рекомендацій щодо застосування кримінального законодавства.

Виклад основного матеріалу. Передусім нагадаємо, що, з огляду на бланкетність диспозицій ст. 201-2 КК (усіх її частин), для з'ясування змісту вживаних у ній лексем «товари гуманітарної допомоги», «благодійні пожертви» і «безоплатна допомога», слід звертатися до дефініцій, закріплених у нормах регулятивного законодавства, до яких прямо відсилає примітка розглядуваної статті КК. Зокрема, у ст. 1 Закону України від 22 жовтня 1999 р. «Про гуманітарну допомогу» (далі – Закон від 22 жовтня 1999 р.) міститься визначення поняття гуманітарної допомоги, що, здавалось б, мало усунути всі різночитання (і кримінального закону також). Однак серед теоретиків і практиків чи не найбільш жваві дискусії точаться навколо ознак тих благ, які у ст. 201-2 КК позначені як товари гуманітарної допомоги, благодійні пожертви і безоплатна допомога. До речі, НАЗК, виокремлюючи корупційні ризики на етапі митного оформлення гуманітарних вантажів і констатуючи поширеність практики ввезення на митну територію України комерційних вантажів під виглядом гуманітарної допомоги, однією з причин існування відповідних ризиків визнає відсутність чітко визначених ознак гуманітарної допомоги у Законі від 22 жовтня 1999 р., що наділяє органи державної митної служби дискреційними повноваженнями погодитися або не погодитися із віднесенням певних товарів (наприклад, нового одягу) до гуманітарної допомоги [5, с. 12, 14, 16–17].

З початком широкомасштабного вторгнення рф в Україну було запроваджено спрощену процедуру митного оформлення і звільнення від оподаткування вантажів, позначених як гуманітарна допомога. Загалом такий крок влади був абсолютно логічним і виправданим, адже його реалізація мала на меті і в підсумку справді значною мірою сприяла як оперативному потраплянню гуманітарної допомоги на територію України, так і забезпеченню нею максимально широкого кола фізичних та юридичних осіб, які її потребували. І. Бесєдін слушно зазначає, що держава, зацікавлена у залученні гуманітарної допомоги, має створити умови для донорів (надавачів) такої допомоги. Йдеться, зокрема, про спрощення процедур митного оформлення гуманітарної допомоги (якщо вона надходить ззовні) та недопущення додаткового податкового навантаження на надавачів й отримувачів гуманітарної допомоги. У цьому контексті

дослідником позитивно оцінюються норми Податкового кодексу України (далі – ПК України), які встановлюють податкові пільги та звільнення від оподаткування операцій, пов'язаних із гуманітарною допомогою [6, с. 196].

Водночас відповідним рішенням держави не заборились скористатись зловмисники. Як наслідок, ледь не одразу після запровадження згаданих нововведень неабиякого поширення набула «гібридна» практика швидкого і, головне, безмитного ввезення в Україну під виглядом гуманітарної допомоги предметів (в абсолютній більшості випадків автомобілів), які, хоч і були задекларовані як гуманітарна допомога, з огляду на положення Закону від 22 жовтня 1999 р., насправді такою не є.

На перший погляд, такі ситуації під дію ст. 201-2 КК підпадати не повинні, оскільки ця заборона, судячи з її тексту, покликана забезпечувати дотримання встановленого порядку використання (розпорядження) вже отриманих (наявних) гуманітарної допомоги і благодійних пожертв, а не переміщення предметів через митний кордон України. Нагадаємо, що, попри озвучені застереження, саме така поведінка найчастіше і ставала підставою для застосування розглядуваної кримінально-правової заборони. «Можливість декларувати майже будь-який товар як гуманітарний значно прискорила та спростила роботу волонтерів, проте поставила їх діяльність під ризик притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК України» [7].

Мотивуючи інкримінування порушення ст. 201-2 КК, представники правоохоронних органів, а услід за ними і суди виходять із простої та прагматичної логіки: якщо особа, яка перед продажем товару в Україні отримала цей товар (причому як на безоплатних засадах, так і навіть сплативши за нього кошти) і, головне, задекларувала його як гуманітарну допомогу, вона автоматично стає донором, а тому товар набуває статусу гуманітарної допомоги з усіма правовими (зокрема, кримінально-правовими) наслідками, які з цього випливають. Таку правозастосовну практику підтримують й окремі науковці, які вважають, що поведінка недобросовісних підприємців чи волонтерів, які ввозять придбані за власні кошти продукти харчування, речі, транспортні засоби тощо, оформлюючи їх як гуманітарну допомогу, зокрема для передачі ЗСУ, однак надалі залишають собі чи реалізують, мотивуючи це тим, що купівля відбувалася виключно за їхній рахунок (а не за кошти, отримані як пожертви або благодійні внески), є нічим іншим, як розкраданням гуманітарної допомоги, а тому охоплюється ст. 201-2 КК [8, с. 187]. У тому, що фіктивне визначення придбаного і транспортованого майна (включаючи автомобілі) як гуманітарної допомоги для зменшення податків і зборів з подальшою його реалізацією є одним із способів вчинення злочину, передбаченого ст. 201-2 КК, не сумнівається й чимало інших авторів [9, с. 15–16, 18; 10, с. 111; 11, с. 12–13; 12, с. 43–45].

Викладені аргументи нас не переконали, через що висловлювався сумнів у правильності зазначеного пнівного підходу. З-поміж іншого ми вказували на необхідність дотримання вимог Закону від 22 жовтня 1999 р. у частині визначення ознак гуманітарної допомоги (безоплатність, надання з гуманних мотивів, цільове призначення – загальне чи адресне тощо) і закликали утримуватися від поширювального тлумачення кримінального закону – ст. 201-2 КК. Нагадаємо, що відповідно до дефініції, наведеної у ст. 1 Закону від 22 жовтня 1999 р., гуманітарною допомогою визнається лише та цільова адресна безоплатна допомога, що надається особам, які потребують її у зв'язку із соціальною незахищеністю,

матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Інакше кажучи, ми критично оцінюємо підхід, згідно з яким при інкримінуванні порушення ст. 201-2 КК самодостатнього (вирішального) значення набуває задокументований факт митного оформлення певного вантажу як гуманітарної допомоги.

На жаль, у проаналізованих нами вироках судів, постановлених за ч. 3 ст. 201-2 КК, зокрема тих, що стосуються осіб, які організували «автомобільні» схеми, замість належного встановлення відповідних ознак гуманітарної допомоги ми, за загальним правилом, спостерігаємо банальне переписування фрагментів Закону від 22 жовтня 1999 р. При цьому у судових рішеннях нерідко зустрічаються такі вельми показові (у контексті проблематики, висвітлюваної у нашій публікації) формулювання:

– обвинувачений здійснював продаж автомобілів, ввезених на територію України за спрощеною процедурою (для отримання статусу гуманітарної допомоги зі звільненням від сплати митних платежів), які на підставі листів благодійної організації, що надавались до органів митного контролю, проходили безкоштовне та спрощене декларування, та під приводом подальшої безоплатної їх передачі на потреби ЗСУ отримували статус гуманітарної допомоги» [13] (тут і в наступних рядках виділення курсивом наші – О. Д., Р. М.);

– обвинувачений здійснив перевезення легкових автомобілів через кордон України і продаж ввезених як гуманітарної допомоги автомобілів [14];

– обвинувачений під приводом волонтерської діяльності, яка мала полягати в безоплатній передачі ЗСУ та іншим військовим формуванням товарів гуманітарної допомоги... [15];

– обвинувачений здійснив продаж автомобілів, ввезених на територію України у вигляді гуманітарної допомоги [16; 17];

– виник кримінально-протиправний умисел, спрямований на отримання прибутку, шляхом продажу ввезених на територію України автомобілів як гуманітарної допомоги [18; 19].

Тобто формально, із зовнішнього боку, у всіх цих випадках мав місце передбачений ст. 201-2 КК продаж гуманітарної допомоги (товарів гуманітарної допомоги), але змістовно – ні, адже продавалися товари, які не відповідають ознакам гуманітарної допомоги, закріпленим у ст. 1 Закону від 22 жовтня 1999 р. Суть розглядуваних зловживань влучно позначила Н. Южаніна: «... пільгами при ввезенні гуманітарної допомоги на митну територію України скористалися і контрабандисти, які під виглядом гуманітарної допомоги почали ввозити товари, що раніше приховували від митного контролю» [20]. Уточнімо лише, що ввезення в Україну під виглядом гуманітарної допомоги товарів, які нею насправді не є, – це один із різновидів «документальної» контрабанди (див. про це нижче). Про те, що під виглядом гуманітарної допомоги в Україну безперешкодно потрапляє контрабандний товар, писала і Н. Коваль, яка відмічала, що, наприклад, «одяг для паломників» може виявитись продукцією відомих світових брендів [21, с. 1, 12], а також Н. Рогатинська, вказуючи на контрабандне переміщення комерційних товарів під виглядом гуманітарної допомоги з метою подальшої реалізації в обхід встановленого законом порядку [22, с. 274, 354, 363, 366–367]. С. Барган, висвітлюючи особливості способів вчинення контрабанди

під час війни, відмічає розповсюдженість контрабанди предметів під виглядом гуманітарних вантажів, для яких запроваджену спрощену процедуру митного оформлення та які звільнені від застосування заходів тарифного і нетарифного регулювання для ефективного задоволення гуманітарних потреб військовослужбовців, цивільного населення і постраждалих від наслідків збройної агресії рф [23, с. 141–142].

Логіка деяких інших законодавчих змін (незважаючи на їхній фіскальний характер) також схиляє до думки про неправильність поширювального тлумачення ст. 201-2 КК у частині предмета злочину, передбаченого цією статтею. Так, відповідно до законів України від 13 грудня 2022 р «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» і «Про внесення зміни до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо сприяння відновленню енергетичної інфраструктури України» (із подальшими законодавчими змінами) передбачено звільнення від оподаткування ПДВ, акцизним податком і ввізним митом операцій із ввезення на митну територію України товарів (за незначними винятками) громадськими об'єднаннями та/або благодійними організаціями, включеними до Реєстру неприбуткових установ та організацій, для подальшої їх безоплатної (без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсації) передачі такими особами ЗСУ та добровольчим формуванням територіальних громад, Національній гвардії України, СБУ, СЗР України, ДПС України, МВС України, іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, їх з'єднанням, військовим частинам, підрозділам. Встановлено також, що: а) такі товари, звільнені від оподаткування під час ввезення на митну територію України, мають бути передані відповідним отримувачам не пізніше 45 календарних днів з дня завершення митного оформлення товарів (у певних ситуаціях – не пізніше 90 днів); б) у разі порушення встановленого строку або нецільового використання товарів платник податку зобов'язаний сплатити суму ПДВ та акцизного податку, що мали бути сплачені при ввезенні на митну територію України товарів, а також сплатити пеню (пункти 69.5.1–69.5.3 підрозділу 10 «Інші перехідні положення» ПК України, п. 9-22 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України (далі – МК України)).

Як бачимо, законодавець, не визнавши відповідні товари гуманітарною допомогою (через що вони не повинні розглядатись як предмет злочину, передбаченого ст. 201-2 КК), водночас «прирівняв» їх за порядком митного оформлення й оподаткування до предметів гуманітарної допомоги.

На цей факт звертають увагу й окремі суб'єкти кваліфікації. Характерно, що винесення обох виправдувальних вироків за ст. 201-2 КК було пов'язано з недоведеністю ознак предмета злочину, передбаченого цією статтею.

Чи не найбільш показовим у цьому сенсі є вирок одного з районних судів м. Києва щодо керівника державного підприємства «Спецтехноекспорт». Останнє, крім отримання гуманітарної допомоги, закуповувало в іноземних компаній за власні кошти бронезилети, плитоноски, каски, аптечки, які, як підкреслюється у судовому рішенні, ввозилися на митну територію України зі звільненням від оподаткування ввізним митом та ПДВ, а не як гуманітарна допомога (виділення курсивом наше – О. Д., Р. М.), а тому підприємство мало право

розпоряджатись ними з урахуванням вимог МК України і ПК України. Оскільки обвинувачений Особа-1 на відповідному підприємстві обіймав посаду, яка відповідає за реалізацію військового майна, суд зробив висновок про те, що він мав повноваження продавати військове спорядження військовій частині. Як наслідок, Особа-1 був виправданий за недоведеністю складу кримінально-правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК [24].

Інший обвинувачений був виправданий через відсутність у його діях передбаченої ст. 201-2 КК мети прибутку. Проаналізувавши, однак, відповідний вирок, можна помітити, що одним із чинників постановлення такого рішення стало те, що обвинувачений *за свої кошти* в сумі 6 500 доларів США *придбав* продані згодом автомобілі та в подальшому *проводив ремонт автомобілів за власні кошти* (виділення курсивом наші – О. Д., Р. М.), що було підтверджено як відповідними документами (видатковими накладними, договорами купівлі-продажу автомобілів), так і показаннями свідків [25].

Однак у більшості подібних випадків судді підтримували сторону обвинувачення, не вбачаючи підстав для винесення виправдувальних вироків. Наведемо типові приклади із судової практики.

Особа-5 обвинувачувалася у продажі транспортного засобу марки «MERCEDES-BENZ», який відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, від 23 січня 2023 р., був визнаний гуманітарною допомогою. Під час судового засідання обвинувачений свою вину не визнав, зазначивши, що займається волонтерською діяльністю, зокрема допомагав ЗСУ з автомобілями. Особа-5 заявив, що, по-перше, автомобілі придбалися за гроші, а тому вони не є гуманітарною допомогою, по-друге, він витрачав і власні кошти на їхнє придбання, а зароблені невеликі гроші в сумі 100–200 доларів США брав на покриття потреб у своїй волонтерській діяльності. Покликаючись, однак, на лист Львівської митниці від 17 березня 2023 р. із додатками, зокрема на відповідну декларацію, суд не сприйняв доводи обвинуваченого і засудив його за ч. 3 ст. 201-2 КК [26]. Апелювання обвинуваченою у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК, до того, що вона придбавала транспортні засоби (надалі продані) за власні кошти, не взяв до уваги й один із районних судів м. Кропивницького при розгляді загалом ідентичної справи [27].

Водночас слід визнати, що питання настання кримінальної відповідальності за ст. 201-2 КК, як правило, постає не щодо волонтерів, які придбають відповідні автомобілі для їхньої подальшої передачі на потреби ЗСУ та інших сил оборони України, а стосовно недобросовісних ділків, які для особистого збагачення використовують умови, створені державою для забезпечення тих, хто постраждав від війни. Через це, пам'ятаючи про нашу позицію щодо неправильності інкримінування таким зловмисникам порушення ст. 201-2 КК, уважний читач може поставити цілком логічне запитання: неуже така ганебна і, поза всяким сумнівом, суспільно небезпечна поведінка має залишатися без кримінально-правового реагування? Звісно, що ні.

На нашу думку, дії правозастосувачів, які аналізовані зловживання кваліфікують за ст. 201-2 КК, нагадують помилку, якої припустився законодавець на початку широкомасштабного вторгнення, реагуючи на поширені випадки розкрадання гуманітарної допомоги. Замість того, щоб фахово розібратись у ситуації та проаналізувати можливість кваліфікації розглядуваної поведінки за наявними нормами КК, парламентарії діяли емоцій-

но-імпульсивно і, виявивши відсутність у чинному на той момент кримінальному законодавстві спеціальних заборон, присвячених відповідальності за зловживанням з гуманітарною допомогою, сприйняли цей факт як доказ відсутності кримінальної відповідальності за такі зловживання. Намагання усунути цю «прогалину» і призвело до ухвалення найпростішого рішення – прийняття Закону від 24 березня 2022 р. і доповнення КК ст. 201-2 КК, розрахованою на зловживання з гуманітарною допомогою. Продовжуючи проведення відповідної аналогії, маємо зазначити, що так само непрофесійно нині виглядають дії правозастосувачів, які при кваліфікації досліджуваної поведінки рухаються, хоч і неправильним, але найпростішим шляхом: застосовують спеціальну, яка у «всіх на слуху», норму про злочин, предметом якого є гуманітарна допомога, ігноруючи при цьому потенціал відмінних від неї кримінально-правових заборон, які мали б ставати у нагоді при оцінці зловживань із предметами, що ввозяться в Україну під виглядом гуманітарної допомоги. Які ж норми КК у цьому разі мають бути увазі?

Так, ще в 2023 р. як одна з таких норм нами називалася ст. 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами». Ми виходили з того, що, конкретизуючи спосіб посягання на систему оподаткування, ця норма дає змогу здійснювати кримінально-правове реагування, зокрема, на випадки надання завідомо неправдивої інформації митним органам із метою одержання пільг щодо податків. Якщо ж пільга щодо податків була надана платнику на законних підставах, які згодом було втрачено, то вчинене особою, яка приховала цю значиму з фіскальної точки зору обставину і не збільшила податкове зобов'язання за результатами відповідного податкового періоду, але на момент митного оформлення імпортованих предметів не надавала належному адресату завідомо неправдиву інформацію (зокрема, щодо подальшого цільового використання предметів), за наявності підстав пропонувалося кваліфікувати за ст. 212 КК «Ухилення від сплати податків, зборів» [3, с. 23–26]. Про те, що продаж автомобілів, ввезених в Україну задля мінімізації податкових внесків під виглядом гуманітарної допомоги, має кваліфікуватися не за ст. 201-2, а за ст. 222 або ст. 212 КК, веде мову й А. Радзівіло [28, с. 83]. Раніше один з авторів цих рядків у науково-практичному коментарі до ст. 222 КК відзначав, що наведені вище рекомендації щодо кримінально-правової оцінки «активного» і «пасивного» обману, пов'язаного з пільгами щодо податкових внесків, стосуються і ввезених у пільговому режимі предметів, визнаних гуманітарною допомогою, а належним адресатом надання інформації з точки зору отримання пільг щодо податків називалась з-поміж іншого Комісія з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України [29, с. 750, 754].

Розібравшись у фіскальній суті «автомобільних» схем, окремі правозастосувачі виправдано кваліфікували поведінку осіб, які організували такі схеми, не за резонансною ст. 201-2, а за ч. 1 або ч. 2 (за ознакою повторності) ст. 222 КК. Усього за результатами моніторингу ЄДРСР було виявлено 6 подібних випадків.

Так, Особа-1 забезпечив ввезення 30 червня 2023 р. на територію України автомобіля марки «Mercedes-Benz». Перетин митного кордону України обвинуваченим було здійснено за декларативним принципом у спосіб подання до Львівської митниці декларації, в якій містилась завідомо неправдива інформація про те, що транспортний засіб ввозиться на територію України як гуманітарна допомога для однієї з благодійних орга-

нізації, що забезпечило звільнення від оподаткування ввізним митом у розмірі 679 776,02 грн [30].

В іншому випадку встановлено, що протягом 2022–2023 рр. три члени організованої групи ввезли на митну територію України 13 транспортних засобів у спосіб надання завідомо неправдивої інформації Чернівецькій митниці, чим спричинили державним інтересам збитки у вигляді несплати обов'язкових митних платежів на суму 2 238 358,2 грн [31].

Подібні дії вчинив Особа-2, який 6 травня, 20 вересня і 6 жовтня 2023 р. ввезив в Україну легкові автомобілі, надаючи працівникам митниці завідомо неправдиву інформацію про те, що автомобілі є гуманітарною допомогою. Внаслідок цих дій обвинувачений незаконно одержав пільги при сплаті обов'язкових митних платежів на суму 88 564,52 грн, 139 912,35 грн і 364 222,34 грн, відповідно [32].

Водночас, здійснюючи оцінку правових наслідків такої обгрунтованої (на наш погляд) кваліфікації, ми відзначали очевидну парадоксальність (щоб не сказати, абсурдність) стану речей, коли особа, митно-податкове зловживання якої отримує правильну кримінально-правову оцінку, зокрема, за ст. 222 КК, опиняється у «привілейованому» становищі порівняно з тим, кому безпідставно (через відсутність належного предмета) інкриміновано порушення ч. 3 ст. 201-2 КК (за ознакою вчинення дій під час воєнного стану). Передусім у цьому разі мали на увазі основні покарання, передбачені санкціями двох згаданих кримінально-правових норм: якщо у ч. 2 ст. 222 КК – це штраф від 3 до 10 тис. НМДГ (у ч. 1 – штраф від 1 до 4 тис. НМДГ), то у ч. 3 ст. 201-2 КК – це безальтернативне позбавлення волі на строк від 5 до 7 років. Однак продемонстрований парадокс ми сприймали не як обставину, що мала скасовувати (у спосіб поширювального тлумачення ст. 201-2 КК) вимогу точної кваліфікації, а як зайвий аргумент на користь рекриміналізації товарної контрабанди, на необхідності чого наголошувалось неодноразово [33; 34].

Врешті-решт 9 грудня 2023 р. було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» (далі – Закон від 9 грудня 2023 р.), наслідком чого стало не лише довгоочікуване відновлення кримінальної відповідальності за товарну контрабанду (у межах нової ст. 201-3 КК), а й прийняття низки інших змін, спрямованих на вдосконалення механізму кримінально-правової протидії контрабанді, включаючи появу ст. 201-4 КК «Контрабанда піддакцизних товарів». При цьому в контексті кваліфікації ввезення в Україну предметів під виглядом гуманітарної допомоги слід пам'ятати про те, що:

1) відповідно до п. 2 примітки ст. 201 КК, оновленої на підставі Закону від 9 грудня 2023 р., під переміщенням через митний кордон України предметів контрабанди з приховуванням від митного контролю як способом контрабанди, передбаченої статтями 201, 201-1, 201-3, 201-4 та 305 КК, з-поміж іншого розуміється умисне переміщення предметів контрабанди з поданням до митного органу як підстави для переміщення товарів підроблених документів, що містять завідомо неправдиві відомості, які підлягають обов'язковому декларуванню відповідно до законодавства з питань митної справи, та якщо зазначені документи та відомості необхідні для визначення розміру належних до сплати митних платежів;

2) до піддакцизних товарів належать, зокрема, автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для переве-

знення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів (п. 215.1 ст. 215 ПК).

Ведучи мову про Закон від 9 грудня 2023 р., звісно, не можна не відмітити того, що при його ухваленні парламентарії не лише не усунули численні недоліки, відмічені нами при аналізі первинного («президентського») законопроекту [35], а й припустилися низки інших помилок [36; 37; 38]. Водночас вважаємо за необхідне наголосити на іншому (головному): набрання чинності Законом від 9 грудня 2023 р. ознаменувало початок нового етапу в кримінально-правовій протидії митно-податковим зловживанням з автомобілями та іншими товарами, фіктивно (безпідставно) визнаними гуманітарною допомогою. Адже, як було показано вище, у КК з'явилась спеціальна норма (ст. 201-4), присвячена відповідальності, зокрема, за зазначені зловживання, наявність якої (на відміну від ст. 222 КК) не залишилась непоміченою не лише для теоретиків, а й для практиків, передусім співробітників Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ), до підслідності якого віднесено злочин, караний за ст. 201-4. І практичні результати згаданих законодавчих новел не забарилися. Вже наприкінці 2024 р. у медіа почали з'являтися перші повідомлення про те, що за фактами вчинення відповідних «автомобільних» схем детективами БЕБ відкривалися кримінальні провадження за ст. 201-4 КК, а згодом почала формуватись і відповідна (на нашу думку, правильна) судова практика.

Наприклад, одним із районних судів Львівської області встановлено, що упродовж липня-листопада 2024 р. Особа-1 з метою уникнення від сплати митних платежів та отримання доходу від реалізації піддакцизних товарів (легкових автомобілів) організував транспортування на митну територію України з приховуванням від митного контролю 12 автомобілів під виглядом гуманітарної допомоги для потреб благодійних фондів на загальну вартість 1 365 141,19 грн. Такі дії визнані переміщенням піддакцизних товарів через митний кордон України з приховуванням їх від митного контролю (за ознакою надання неправдивої інформації митним органам), вчиненим у значному розмірі, та, як наслідок, кваліфіковані за ч. 1 ст. 201-4 КК [39].

Таку ж кримінально-правову оцінку отримала поведінка Особи-2, який у період з 26 травня 2024 р. по 1 травня 2025 р. за межами митної території України придбав 11 транспортних засобів загальною вартістю 2 120 213,73 грн, а в подальшому здійснив їх переміщення через митний кордон України з приховуванням від митного контролю у спосіб умисного подання до митного органу як підстави для переміщення документів, які містять завідомо неправдиві відомості щодо пільгового ввезення автомобілів під виглядом гуманітарної допомоги [40].

Загалом за результатами моніторингу ЄДРСР виявлено 7 обвинувальних вироків, постановлених за ч. 1 ст. 201-4 КК щодо осіб, які займалися контрабандою автомобілів під виглядом їх ввезення в Україну як предметів гуманітарної допомоги. При цьому слід мати на увазі те, що у ст. 201-4 КК передбачено відповідальність лише за контрабанду піддакцизних товарів, вчинену у значному розмірі, тобто тоді, коли загальна вартість предметів контрабанди у 750 і більше разів перевищує НМДГ (див. примітку цієї статті). Отже, ввезення в Україну під виглядом гуманітарної допомоги автомобілів меншої вартості за ст. 201-4 КК кваліфікуватися не може.

До речі, інкримінування особі порушення тієї чи іншої частини ст. 201-4 КК, вочевидь, не виключає додат-

кову кваліфікацію вчиненого за певною частиною ст. 212 КК як ухилення від сплати податків і зборів (тут пригадуються аргументи на користь кваліфікації вчиненого як ідеальної сукупності злочинів, передбачених ст. 201, ст. 212 КК, які наводились в юридичній літературі до ухвалення у 2011 р. рішення декриміналізувати товарну контрабанду [41, с. 401–404]). Щоправда, у практичній площині такий сценарій розвитку подій видається малоймовірним через безпідставну завищеність кількісних показників майнової шкоди як ознаки такого складу господарського злочину, як ухилення від сплати податків, зборів, критична оцінка чого нами давалась раніше [42, с. 131–133].

Постає також питання, чи є відсутність у вчиненому кількісного показника предмета злочину, передбаченого ст. 201-4 КК, приводом для звернення в аналізованих ситуаціях до ст. 201-2 КК? На нашу думку, відповідь на поставлене питання має бути негативною, оскільки в таких випадках правозастосувачі, не «вигадуючи велосипед», мають вчиняти так само, як вони діяли (мали б діяти) до моменту набрання чинності Законом від 9 грудня 2023 р. і рекриміналізації контрабанди підакцизних товарів (1 липня 2024 р.), а саме кваліфікувати відповідну поведінку за ст. 222 КК, для застосування якої достатньо встановити сам факт надання завідомо неправдивої інформації з метою одержання пільг щодо податків (незалежно від їх розміру).

Наприклад, за ч. 1 ст. 222 КК кваліфіковані дії Особи-3, який 24 листопада 2024 р. на підставі Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, до якої було внесено неправдиву інформацію про гуманітарне призначення вантажу, неправомірно одержав пільги зі сплати податків і не сплатив за автомобіль марки «FORD Ranger XLT D/C 4WD» обов'язкові митні платежі на загальну суму 226 397,70 грн. Дії Особи-3 дістали додаткову кримінально-правову оцінку за ч. 1 ст. 209 КК. З приводу інкримінування обвинуваченому порушення цієї кримінально-правової заборони у вирокі зазначається, що Особа-3, достовірно знаючи про те, що грошові кошти від продажу автомобіля «FORD Ranger XLT D/C 4WD» будуть отримані внаслідок вчинення кримінального правопорушення, а саме шахрайства з фінансовими ресурсами, в мережі Інтернет на сайті безкоштовних оголошень «OLX» створив оголошення про продаж вказаного транспортного засобу за 4500 доларів США, здійснював пошук потенційних покупців, проводив переговори, обумовлював вартість і ставив умови продажу потенційним покупцям. Надалі, реалізуючи свій злочинний умисел, спрямований на набуття та володіння майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, достовірно знаючи про те, що таке майно прямо та повністю одержано злочинним шляхом, продав Особі-6 автомобіль «FORD Ranger XLT D/C 4WD» за 4300 доларів. Врешті-решт суд зробив висновок про те, що умисні дії Особи-3, які виразилися у набутті, володінні майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, кваліфіковані за ч. 1 ст. 209 КК правильно [43].

Наведені міркування спонукають висловити низку критичних суджень. Нагадаємо, що кваліфікація вчиненого як відмивання за чинною редакцією ст. 209 КК не виключається і за відсутності засудження особи (тієї, якій інкримінується порушення цієї статті КК, або іншої особи) за предикатний злочин; за такого розвитку подій винуватий може одночасно нести кримінальну відповідальність і за предикатний злочин, і за відмивання май-

на, одержаного внаслідок його вчинення. Створюється, однак, враження, що у випадку із засудженням Особи-3 суд належним чином не розібрався ні з тим, яке майно було відмите (легалізоване) обвинуваченим, ні з тим, яка форма об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 209 КК, вбачається його в діях.

Так, дивним виглядає твердження суду про те, що кошти від продажу автомобіля «будуть отримані внаслідок вчинення кримінального правопорушення, а саме шахрайства з фінансовими ресурсами» (проблема предикатності ухилення від сплати податків, зборів, а отже, і шахрайства з фінансовими ресурсами у частині пільг щодо податків – тема окремої розмови [44, с. 326–334]). Адже, судячи з вироку, предметом відмивання виступили не кошти, злочинно знеомлені внаслідок вчинення обвинуваченим шахрайства з фінансовими ресурсами, а автомобіль, ввезений в Україну нібито як гуманітарна допомога і в подальшому проданий іншій особі.

Не може не поставати і питання, чи слід визнавати цей автомобіль майном, щодо якого фактичні обставини свідчать про його одержання злочинним шляхом, як цього вимагає ч. 1 ст. 209 КК. Справа в тому, що свого часу (до здійсненої у 2011 р. декриміналізації товарної контрабанди) питання належності предметів останньої до «брудного» майна викликало серйозні дискусії [45, с. 181–182]. Ба більше: в абз. 2 п. 10 постанови Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» з цього приводу роз'яснювалось, що не слід визнавати предметом відмивання контрабандно ввезені в Україну товари та інші предмети, зазначені в диспозиції ч. 1 ст. 201 КК, якщо вони отримані (здобуті) за межами України не злочинним, а законним шляхом.

Далі. Кримінальну відповідальність за відмивання у формі набуття «брудного» майна і володіння ним не може нести особа, яка брала участь у вчиненні предикатного злочину (у нашій ситуації це обвинувачений Особа-3). Адже вона набуває таке майно і володіє ним унаслідок вчинення предикатного злочину і в цьому випадку має нести відповідальність саме за його вчинення – у протилежному випадку буде порушений принцип *non bis in idem* (ч. 1 ст. 61 Конституції України, ч. 3 ст. 2 КК). Однак якщо дії особи, яка вчинила предикатний злочин, утворюватимуть склад відмивання в інших (крім набуття і володіння) формах, передбачених ст. 209 КК, то кримінальна відповідальність такої особи вже не буде порушенням згаданого принципу [46, с. 345]. Отже, якщо і кваліфікувати продаж Особою-3 автомобіля, ввезеного під виглядом гуманітарної допомоги, за ч. 1 ст. 2019 КК, то така дія мала розцінюватись як вчинення правочину з майном, одержаним злочинним шляхом.

Повертаючись до питання кваліфікації ввезення в Україну предметів під виглядом гуманітарної допомоги, відзначимо, що за ч. 1 ст. 222 КК були кваліфіковані і вчинки інших осіб, які за допомогою відповідних автомобільних схем ухилились сплати обов'язкових митних платежів на суми 131 369,51 грн [47], 220 606,06 грн [48], 217 320,42 грн [49] і 260 404,45 грн [50], відповідно.

Таку ж кримінально-правову оцінку отримали і дії Особи-2, який, переслідуючи корисливу мету, спрямовану на приховування від оподаткування вартості автомобіля «PORSCHE CAYENNE», при його ввезенні на митну територію України надав працівникам митниці

неправдиву інформацію про те, що транспортний засіб ввозиться на митну територію України як гуманітарна допомога для подальшої передачі на потреби ЗСУ [51]. Оцінюючи правомірність такої кваліфікації, зауважимо, що у вирокі чомусь не міститься вказівки: а) ані на вартість автомобіля, яка потенційно могла свідчити про наявність ознак складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 201-4 КК; б) ані на те, яку суму пільг щодо податків неправомірно отримав засуджений, а це могло б вплинути на кваліфікацію вчиненого за ч. 1 або за ч. 2 (за ознакою завдання великої матеріальної шкоди) ст. 222 КК.

Водночас під час аналізу матеріалів судової практики нами виявлено непоодинокі випадки, коли дії осіб, які у відповідний спосіб з ухиленням при цьому від митного оподаткування ввозили на територію України автомобілі вже після 1 липня 2024 р., тобто після набрання чинності Законом від 9 грудня 2023 р. (наприклад, 19 березня, 2 та 30 травня 2025 р. [52]; 7 лютого, 13 квітня та 23 травня 2025 р. [53]; 1 грудня 2024 р. [54]), усупереч викладеним вище рекомендаціям, а отже, помилково кваліфікувалися не за ст. 222 або ст. 201-4 (залежно від вартості транспортних засобів, неправомірно ввезених як гуманітарна допомога), а за ст. 201-2 КК.

Висловимо припущення, що з'ясовані розбіжності у кваліфікації подібних дій, які полягають у ввезенні в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги, не в останню чергу зумовлені впливом на кримінально-правову кваліфікацію такого організаційно-процесуального чинника, як підслідність: якщо кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК, віднесено до підслідності слідчих органів Національної поліції, то кримінальні правопорушення, карані за ст. 201-4 і ст. 222 КК, – до підслідності детективів органів БЕБ. Фактично первинна (попередня) кваліфікація (здійснюється на основі первинно одержаної інформації на етапі внесення відомостей до ЄРДР) визначає остаточну кваліфікацію (здійснюється судовими інстанціями при ухваленні рішення по суті розглянутого кримінального провадження), хоч процесуальне положення, присвячене зміні правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи (ч. 3 ст. 337 КПК України), уможливує (за наявності підстав) перекаліфікацію аналізованої поведінки з ч. 2 ст. 201-2 на ч. 1 ст. 201-4 або ч. 1 (2) ст. 222 КК.

Насамкінець звернемо увагу на те, що: а) митне законодавство розмежує поняття товарів і транспортних засобів комерційного призначення та особистого користування; б) у ст. 201-4 КК, на відміну від деяких статей МК, які описують порушення митних правил (наприклад, статті 470, 472, 481, 482, 484), будь-які транспортні засоби не фігурують. Із цього слідує, що при інкримінуванні порушення ст. 201-4 КК тому, хто під виглядом гуманітарної допомоги ввозить в Україну предмети, включаючи автомобілі, які немає підстав визнавати гуманітарною допомогою, слід встановити (довести), що такі предмети охоплюються законодавчим визначенням поняття товарів (п. 57 ч. 1 ст. 4 МК). У цьому разі правозастосувачам можуть стати у нагоді положення, наведені в одній з постанов Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС). Її ухваленню передувала постановка перед членами НКР при ВС питань про належність до товарів транспортних засобів особистого користування і про визнання таких транспортних засобів, зареєстрованих

в Україні, предметом правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 482 МК. Показово, що ВП ВС висловились за правомірність такої кваліфікації дій порушника митного законодавства, навіть попри винесення на користь останнього рішення ЄСПЛ [55]. Водночас зауважимо, що питання про (не)визнання транспортного засобу особистого користування (п. 60 ч. 1 ст. 4 МК) товаром як предметом контрабанди, караної за ст. 201-4 КК, цілком може стати предметом докладання адвокатських зусиль.

Висновки. Поєднане з ухиленням від сплати митних платежів фіктивне визначення придбаних і транспортованих в Україну товарів як гуманітарної допомоги немає підстав визнавати одним із способів вчинення злочину, передбаченого ст. 201-2 КК, а розповсюджений серед правозастосувачів підхід, згідно з яким при інкримінуванні порушення цієї кримінально-правової заборони самодостатнього значення набуває задокументований факт митного оформлення певного вантажу як гуманітарної допомоги, слід оцінити критично. В основу такого хибного підходу покладено поширювальне тлумачення ст. 201-2 КК у частині предмета злочину, передбаченого цією статтею. Водночас заслуговує на підтримку здійснювана частиною правозастосувачів до набрання чинності Законом від 9 грудня 2023 р. кримінально-правова оцінка аналізованої поведінки як шахрайства з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК).

Поява в КК ст. 201-4, присвяченої відповідальності за контрабанду підакцизних товарів, віднесена до підслідності БЕБ, ознаменувала початок нового етапу в кримінально-правовій протидії митно-податковим зловживанням з автомобілями та іншими товарами, фіктивно (безпідставно) ввезеними в Україну під виглядом гуманітарної допомоги. Аналіз вироків, постановлених за ст. 201-4 КК, показав, що згадані зловживання цілком можуть розцінюватись як один із різновидів «документальної» контрабанди. При цьому теоретично інкримінування особі порушення певної частини ст. 201-4 КК не виключає додаткову кваліфікацію вчиненого за ст. 212 КК, однак у практичній площині такий сценарій розвитку подій видається малоімовірним через безпідставну завищеність кількісних показників майнової шкоди як ознаки складу злочину «ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)». Ввезення в Україну під виглядом гуманітарної допомоги автомобілів та інших товарів у розмірі, який не є значним (примітка ст. 201-4 КК), підлягає кваліфікації за відповідною частиною ст. 222 КК як шахрайство з фінансовими ресурсами. У будь-якому разі слід визнати помилковою судову практику, у межах якої дії осіб, які у розглядуваний спосіб з ухиленням від митного оподаткування ввозили в Україну автомобілі після 1 липня 2024 р., тобто після набрання чинності Законом від 9 грудня 2023 р. кваліфікувалися не за ст. 222 або ст. 201-4 (залежно від вартості транспортних засобів, неправомірно ввезених як гуманітарна допомога), а за ст. 201-2 КК.

З'ясовані відмінності у кваліфікації ввезення в Україну товарів під виглядом гуманітарної допомоги – черговий прояв невтішного тренду, який полягає в тому, що на застосування положень первинного (за логікою речей) матеріального кримінального закону вагомий вплив чинять організаційно-процесуальні чинники на кшталт підслідності кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Костін М. І., Шаповал А. О., Давиденко П. О. Проблемні аспекти надання міжнародної гуманітарної допомоги Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 122–125. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/25>.
2. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги : сумнівна законодавча новела. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 2. С. 99–115. DOI: 10.33766/2524-0323.98.99-115.
3. Дудоров О., Мовчан Р., Каменський Д. Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 21–37. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-21-37>.
4. Kamensky D., Dudorov O., Savchenko A., Movchan R., Danylevska Y. Criminal liability for humanitarian aid embezzlement during war: The case of Ukraine: Responsabilidad penal por malversación de ayuda humanitaria durante la guerra: el caso de Ucrania. *Cuestiones Políticas*. 2023. 41(77). P. 760–776. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.50>. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40218>
5. Корупційні ризики у процедурах забезпечення державою гуманітарною допомогою в умовах воєнного стану. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://drive.google.com/file/d/187TRkwQhxSsjjGENc3NaYlmhzhV-zOB/view> (дата звернення: 30.12.2025).
6. Бесєдін І. О. Адміністративно-правове регулювання гуманітарної допомоги в Україні в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 «Право». Хмельницький, 2025. 237 с.
7. Ружицький О. За що переслідують волонтерів і чи це законно. *Економічна правда*. 22 вересня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/26/691838/> (дата звернення: 30.12.2025).
8. Шевчук А. В., Бондарук О. М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 72. Ч. 2. С. 184–191. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.63>.
9. Бурмістренко Д. В. Аналіз окремих питань судової практики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Правові новели*. 2024. № 22. Том. 2. С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.2.2>.
10. Григорашенко О. В. Актуальні питання щодо протиправної діяльності, спрямованої на ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) щодо гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів під час дії воєнного стану в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 1. С. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/169>.
11. Ященко А. М. Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги : аналіз ознак складу, що характеризують об'єктивну сторону кримінального правопорушення, та їх впливу на ступінь суворості кримінально-правового обтяження. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3. С. 5–16. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.01>.
12. Шевців В. М. Методика розслідування незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2023. 292 с.
13. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 21 травня 2025 р. у справі № 202/3089/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127932984> (дата звернення: 30.12.2025).
14. Вирок Довгинцівського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 3 липня 2023 р. у справі № 211/3510/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111930820> (дата звернення: 30.12.2025).
15. Вирок Залізничного районного суду м. Львова від 13 червня 2023 р. у справі № 462/754/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111474471> (дата звернення: 30.12.2025).
16. Вирок Костопільського районного суду Рівненської області від 21 жовтня 2022 р. у справі № 564/1734/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106879855> (дата звернення: 30.12.2025).
17. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11 серпня 2025 р. у справі № 569/14331/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129441030> (дата звернення: 30.12.2025).
18. Вирок Дніпропетровського районного суду Дніпропетровської області від 20 серпня 2024 р. у справі № 175/2588/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121164914> (дата звернення: 30.12.2025).
19. Вирок Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 15 червня 2023 р. у справі № 559/1343/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111558272> (дата звернення: 30.12.2025).
20. Южаніна Н. Ввезення гуманітарної допомоги без розмитнення. Як це працюватиме? *Економічна правда*. 20 грудня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/20/695218/> (дата звернення: 30.12.2025).
21. Коваль Н. О. Підстави та порядок переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України : авто-реф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2014. 19 с.
22. Рогатинська Н. З. Теоретико-правові засади запобігання злочинності у митній сфері : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Ірпінь, 2020. 498 с.
23. Барган С. С. Спосіб вчинення контрабанди в умовах воєнного стану. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 6. С. 137–143. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.22>.
24. Вирок Дарницького районного суду м. Києва від 5 квітня 2024 р. у справі № 753/13638/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118209739> (дата звернення: 30.12.2025).
25. Вирок Святошинського районного суду м. Києва від 1 листопада 2024 р. у справі № 759/1547/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122732162> (дата звернення: 30.12.2025).

26. Вирок Київського районного суду м. Полтави від 17 липня 2025 р. у справі № 552/1832/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128915859> (дата звернення: 30.12.2025).
27. Вирок Фортечного районного суду м. Кропивницького від 9 жовтня 2025 р. у справі № 404/6789/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130852584> (дата звернення: 30.12.2025).
28. Радзівіло А. О. До проблеми кримінально-правової характеристики незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2024. № 3. С. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.13>.
29. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
30. Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 30 січня 2024 р. у справі № 357/14646/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116671640> (дата звернення: 30.12.2025).
31. Вирок Глибоцького районного суду Чернівецької області від 22 лютого 2024 р. у справі № 715/336/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117189664> (дата звернення: 30.12.2025).
32. Вирок Галицького районного суду м. Львова від 13 вересня 2024 р. у справі № 461/6411/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121611694> (дата звернення: 30.12.2025).
33. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про рекриміналізацію товарної контрабанди в контексті євроінтеграційних прагнень України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2021. Вип. 3. С. 75–94. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.95.75-94>.
34. Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за контрабанду «спеціальних» предметів : законодавчі реалії та перспективи (на прикладі контрабанди лісу). *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія Право*. 2023. Вип. 15. С. 264–277. DOI: [10.33098/2078-6670.2023.15.27.1.264-277](https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.15.27.1.264-277).
35. Дудоров О., Мовчан Р. Про перспективи рекриміналізації контрабанди товарів (нотатки на полях президентського законопроекту). *Юридичний вісник України*. 23–29 липня 2021 р., № 29; 30 липня – 5 серпня 2021 р., № 30.
36. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Рекриміналізація товарної контрабанди і супутні законодавчі новели : критичний аналіз. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2024. № 1. С. 165–202. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.21.302903>.
37. Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за контрабанду в Україні та країнах Європи : компаративістський аналіз. *Європеїзація кримінального права України : матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024 р. / редкол. : Ю. А. Пономаренко (голова) та ін. ; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України та ін. Харків : Право, 2025. С. 288–294.*
38. Дудоров О. О. Законодавчі новели щодо кримінальної відповідальності за контрабанду. *Кримінально-правова охорона безпеки людини, нації, світу : фундаментальність, трансдисциплінарність і ноонауковість забезпечення* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2024 р.) / редкол. : Л. М. Демидова (голов. ред.), Ю. А. Пономаренко, С. О. Харитонов та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, каф. кримін. права, каф. кримін.-прав. політики; Гром. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права», відокремл. підрозділ в Харківс. обл. Харків : Право, 2024. С. 219–227.
39. Вирок Мостиського районного суду Львівської області від 22 жовтня 2025 р. у справі № 448/520/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131193767> (дата звернення: 30.12.2025).
40. Вирок Володимирського міського суду Волинської області від 26 листопада 2025 р. у справі № 154/2587/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132096893> (дата звернення: 30.12.2025).
41. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності : кримінально-правова характеристика: монографія. Київ : Юридика практика, 2003. 924 с.
42. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності : проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4. С. 120–140. DOI: [10.33766/2524-0323.92.120-140](https://doi.org/10.33766/2524-0323.92.120-140).
43. Вирок Соборного районного суду м. Дніпра від 21 липня 2025 р. у справі № 201/8399/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128984062> (дата звернення: 30.12.2025).
44. Дудоров О. О. Кримінальне право : теорія і практика (вибрані праці). Київ : Ваіте, 2017. 872 с.
45. Дудоров О. О., Тертиченко Т. М. Протидія відмиванню «брудного» майна : європейські стандарти та Кримінальний кодекс України: монографія. Київ: Ваіте, 2015. 391 с.
46. Дудоров О. О. Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: порівняльний аналіз положень чинного і перспективного кримінального закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 341–348. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/79>.
47. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпра від 21 липня 2025 р. у справі № 202/6551/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128984130> (дата звернення: 30.12.2025).
48. Вирок Глибоцького районного суду Чернівецької області від 8 квітня 2025 р. у справі № 715/769/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126432518> (дата звернення: 30.12.2025).
49. Вирок Любомльського районного суду Волинської області від 18 червня 2025 р. у справі № 163/1190/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128202894> (дата звернення: 30.12.2025).
50. Вирок Глибоцького районного суду Чернівецької області від 23 липня 2025 р. у справі № 715/2065/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129028867> (дата звернення: 30.12.2025).
51. Вирок Яворівського районного суду Львівської області від 6 березня 2025 р. у справі № 944/125/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125708896> (дата звернення: 30.12.2025).

52. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 25 серпня 2025 р. у справі № 570/3378/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129751694> (дата звернення: 30.12.2025).
53. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11 серпня 2025 р. у справі № 569/14331/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129441030> (дата звернення: 30.12.2025).
54. Вирок Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 16 липня 2025 р. у справі № 344/8093/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128908821> (дата звернення: 30.12.2025).
55. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 30 квітня 2025 р. у справі № 668/10895/15-п. URL: https://protocol.ua/postanova_vp_vs_vid_30_04_2025_roku_u_spravi_668_10895_15_p/ (дата звернення: 30.12.2025).

References

1. Kostin, M. I., Shapoval, A. O., Davydenko, P. O. (2022). Problemni aspekty nadання mizhnarodnoi humanitarnoi dopomohy Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Problematic aspects of providing international humanitarian assistance to Ukraine under martial law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, № 11, pp. 122–125. <https://doi.org/10.32782/524-0374/2022-11/25> [in Ukrainian].
2. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2022). Kryminalno-pravova zaborona shchodo nezakonnoho vykorystannia humanitarnoi dopomohy : sumnivna zakonodavcha novela [Criminal law prohibition on the illegal use of humanitarian aid: a dubious legislative innovation]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*, Vyp. 2, pp. 99–115. DOI: 10.33766/2524-0323.98.99-115. [in Ukrainian].
3. Dudorov, O., Movchan, R., Kamenskyi, D. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za nezakonne vykorystannia humanitarnoi dopomohy: problemy kvalifikatsii ta vdoskonalennia zakonodavstva [Criminal liability for the illegal use of humanitarian aid: problems of qualification and improvement of legislation]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, № 1, pp. 21–37. <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-1-21-37> [in Ukrainian].
4. Kamenskyi, D., Dudorov, O., Savchenko, A., Movchan, R., & Danylyeva, Y. (2023). Criminal liability for humanitarian aid embezzlement during war: The case of Ukraine: Responsabilidad penal por malversación de ayuda humanitaria durante la guerra: el caso de Ucrania. *Cuestiones Políticas*, 41(77), pp. 760–776. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.50>. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/40218>. [in English].
5. Koruptsiini ryzyky u protsedurakh zabezpechennia derzhavoiu humanitarnoiu dopomohoiu v umovakh voiennoho stanu. Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii [Corruption risks in the procedures for providing humanitarian aid by the state under martial law]. URL: <https://drive.google.com/file/d/187TRkwQhxSsjjGENc3NaYlmhzhHV-zOB/view> [in Ukrainian].
6. Biesiedin, I. O. (2025). Administratyvno-pravove rehuliuвання humanitarnoi dopomohy v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Administrative and legal regulation of humanitarian aid in Ukraine under martial law]. *Candidate's thesis*. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].
7. Ruzhytskyi, O. (2022). Za shcho peresliduiut volonteriv i chy tse zakonno [What are volunteers being prosecuted for and is it legal?]. *Ekonomichna pravda*, 22 veresnia 2022 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/26/691838/> [in Ukrainian].
8. Shevchuk, A. V., Bondaruk, O. M. (2022). Kryminalna vidpovidalnist za rozkradannia humanitarnoi dopomohy [Criminal liability for the theft of humanitarian aid]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Pravo*, Vyp. 72, Ch. 2, pp. 184–191. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.63> [in Ukrainian].
9. Burmistrenko, D. V. (2024). Analiz okremykh pytan sudovoi praktyky nezakonnoho vykorystannia z metoiu otrymannia prybutku humanitarnoi dopomohy, blahodiinykh pozhertv abo bezoplatnoi dopomohy [Analysis of individual issues of judicial practice on the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance]. *Pravovi novely*, № 22, Tom. 2, pp. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.2.2> [in Ukrainian].
10. Hryhorashchenko, O. V. (2024). Aktualni pytannia shchodo protypravnoi diialnosti, spriamovanoi na ukhylennia vid splaty podatkov, zboriv (obov'iazkovykh platezhiv) shchodo humanitarnoi dopomohy u vyhladi transportnykh zasobiv pid chas dii voiennoho stanu v Ukraini [Current issues regarding illegal activities aimed at evading taxes, fees (mandatory payments) regarding humanitarian aid in the form of vehicles during martial law in Ukraine]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, Vyp. 1, pp. 107–112. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-2/169> [in Ukrainian].
11. Yashchenko, A. M. (2024). Nezakonne vykorystannia z metoiu otrymannia prybutku humanitarnoi dopomohy, blahodiinykh pozhertv abo bezoplatnoi dopomohy : analiz oznak skladu, shcho kharakteryzuiut ob'iektyvnu storonu kryminalnoho pravoporushennia, ta yikh vplyvu na stupin suvorosti kryminalno-pravovoho obtiazhennia [Illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance: analysis of the elements characterizing the objective side of a criminal offense and their impact on the severity of the criminal legal burden]. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, № 3, pp. 5–16. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.3.01> [in Ukrainian].
12. Shevtsiv, V. M. (2023). Metodyka rozsliduvannia nezakonnoho vykorystannia z metoiu otrymannia prybutku humanitarnoi dopomohy, blahodiinykh pozhertv abo bezoplatnoi dopomohy : monohrafiia [Methodology for investigating the illegal use of humanitarian aid, charitable donations or free assistance for profit: monograph]. Vinnytsia : TVORY. [in Ukrainian].
13. Vyrok Industrialnoho raionnoho sudu m. Dnipra vid 21 travnia 2025 r. u spravi № 202/3089/25 [Verdict of the Industrial District Court of Dnipro dated May 21, 2025 in case No. 202/3089/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127932984> [in Ukrainian].
14. Vyrok Dovhyntsiivskoho raionnoho sudu m. Kryvoho Rohu Dnipropetrovskoi oblasti vid 3 lypnia 2023 r. u spravi № 211/3510/23 [Verdict of the Dovhyntsiivskyi District Court of the city of Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region dated July 3, 2023 in case No. 211/3510/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111930820> [in Ukrainian].

15. Vyrok Zaliznychnoho raionnoho sudu m. Lvova vid 13 chervnia 2023 r. u spravi № 462/754/23 [Verdict of the Zaliznychny District Court of Lviv dated June 13, 2023 in case No. 462/754/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111474471> [in Ukrainian].
16. Vyrok Kostopilskoho raionnoho sudu Rivnenskoj oblasti vid 21 zhovtnia 2022 r. u spravi № 564/1734/22 [Verdict of the Kostopil District Court of Rivne Region dated October 21, 2022 in case No. 564/1734/22]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106879855> [in Ukrainian].
17. Vyrok Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoj oblasti vid 11 serpnia 2025 r. u spravi № 569/14331/25 [Verdict of the Rivne City Court of Rivne Region dated August 11, 2025 in case No. 569/14331/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129441030> [in Ukrainian].
18. Vyrok Dnipropetrovskoho raionnoho sudu Dnipropetrovskoi oblasti vid 20 serpnia 2024 r. u spravi № 175/2588/24 [Verdict of the Dnipropetrovsk District Court of Dnipropetrovsk Region dated August 20, 2024 in case No. 175/2588/24]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121164914> [in Ukrainian].
19. Vyrok Dubenskoho miskraionnoho sudu Rivnenskoj oblasti vid 15 chervnia 2023 r. u spravi № 559/1343/23 [Verdict of the Dubno City District Court of Rivne Region dated June 15, 2023 in case No. 559/1343/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111558272> [in Ukrainian].
20. Yuzhanina, N. (2022). Vvezennia humanitarnoi dopomohy bez rozmytnennia. Yak tse pratsiuvatyme? [Importing humanitarian aid without customs clearance. How will it work?] *Ekonomichna pravda*, 20 hrudnia 2022 r. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/20/695218/> [in Ukrainian].
21. Koval, N. O. (2014). Pidstavy ta poriadok peremishchennia humanitarnoi dopomohy cherez mytnyi kordon Ukrainy [Grounds and procedure for moving humanitarian aid across the customs border of Ukraine]. *Candidate's thesis*. Odesa, 2014. 19 p. [in Ukrainian].
22. Rohatynska, N. Z. (2020). Teoretyko-pravovi zasady zapobihannia zlochynnosti u mytnii sferi [Theoretical and legal principles of preventing crime in the customs sphere]. *Doctor's thesis*. Irpin, 2020. 498 p. [in Ukrainian].
23. Barhan, S. S. (2022). Sposoby vchynennia kontrabandy v umovakh voiennoho stanu [Methods of committing smuggling under martial law]. *Dniprovskiy naukovy chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*, Vyp. 6, p. 137–143. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.22> [in Ukrainian].
24. Vyrok Darnytskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 5 kvitnia 2024 r. u spravi № 753/13638/22 [Verdict of the Darnytskyi District Court of Kyiv dated April 5, 2024 in case No. 753/13638/22]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118209739> [in Ukrainian].
25. Vyrok Sviatoshynskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 1 lystopada 2024 r. u spravi № 759/1547/23 [Verdict of the Sviatoshynskiy District Court of Kyiv dated November 1, 2024 in case No. 759/1547/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122732162> [in Ukrainian].
26. Vyrok Kyivskoho raionnoho sudu m. Poltavyy vid 17 lystopada 2025 r. u spravi № 552/1832/23 [Verdict of the Kyiv District Court of Poltava dated July 17, 2025 in case No. 552/1832/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128915859> [in Ukrainian].
27. Vyrok Fortechnoho raionnoho sudu m. Kropyvnytskoho vid 9 zhovtnia 2025 r. u spravi № 404/6789/23 [Verdict of the Fortechny District Court of Kropyvnytskyi dated October 9, 2025 in case No. 404/6789/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130852584> [in Ukrainian].
28. Radzivilo, A. O. (2024). Do problemy kryminalno-pravovoi kharakterystyky nezakonnogo vykorystannia z metoiu otrymmannya prybutku humanitarnoi dopomohy, blahodiinykh pozhertv abo bezoplatnoi dopomohy [On the problem of criminal-legal characterization of the illegal use for profit of humanitarian aid, charitable donations or free assistance]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Pravo*, № 3, pp. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.3.13> [in Ukrainian].
29. Melnyk, M. I., Khavroniuk, M. I. (2018). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv : VD «Dakor», 1368 p. [in Ukrainian].
30. Vyrok Bilotserkivskoho miskraionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 30 sichnia 2024 r. u spravi № 357/14646/23 [Verdict of the Bila Tserkva City District Court of Kyiv Region dated January 30, 2024 in case No. 357/14646/23]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116671640> [in Ukrainian].
31. Vyrok Hlybotskoho raionnoho sudu Chernivetskoj oblasti vid 22 liutoho 2024 r. u spravi № 715/336/24 [Verdict of the Hlybotskyi District Court of Chernivtsi Region dated February 22, 2024 in case No. 715/336/24]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117189664> [in Ukrainian].
32. Vyrok Halytskoho raionnoho sudu m. Lvova vid 13 veresnia 2024 r. u spravi № 461/6411/24 [Verdict of the Halytskyi District Court of Lviv dated September 13, 2024 in case No. 461/6411/24]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121611694> [in Ukrainian].
33. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2021). Pro rekryminalizatsiiu tovarnoi kontrabandy v konteksti yevrointehratsiinykh prahnen Ukrainy [On the recriminalization of commodity smuggling in the context of Ukraine's European integration aspirations]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vntrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka*, Vyp. 3, pp. 75–94. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.95.75-94> [in Ukrainian].
34. Movchan, R. O. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za kontrabandu «spetsialnykh» predmetiv : zakonodavchi realii ta perspektyvy (na prykladi kontrabandy lisu) [Criminal liability for smuggling of «special» items: legislative realities and prospects (using the example of timber smuggling)]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho. Seriya Pravo*, Vyp. 15, pp. 264–277. DOI: 10.33098/2078-6670.2023.15.27.1.264-277 [in Ukrainian].
35. Dudorov, O., Movchan, R. (2021). Pro perspektyvy rekryminalizatsii kontrabandy tovariv (notatky na poliakh prezidentskoho zakonoproiektu) [On the prospects for recriminalization of smuggling of goods (marginal notes of the presidential bill)]. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*, 23–29 lystopada 2021 r., № 29; 30 lystopada – 5 serpnia 2021 r., № 30. [in Ukrainian].

36. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. Rekriminalizatsiia tovarnoi kontrabandy i suputni zakonodavchi novelty : krytychny analiz [Recriminalization of commodity smuggling and related legislative developments: a critical analysis]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*, 1, pp. 165–202. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2024.21.302903> [in Ukrainian].
37. Movchan, R. O. (2024). Kryminalna vidpovidalnist za kontrabandu v Ukraini ta krainakh Yevropy : komparatyvistskyi analiz [Criminal liability for smuggling in Ukraine and European countries: a comparative analysis]. *Yevropeizatsiia kryminalnoho prava Ukrainy* : materialy mizhnar. nauk. konf., shcho vidbulasia 19 hrud. 2024 r. Kharkiv : Pravo, Pp. 288–294. [in Ukrainian].
38. Dudorov, O. O. (2024). Zakonodavchi novelty shchodo kryminalnoi vidpovidalnosti za kontrabandu [Legislative novelties regarding criminal liability for smuggling]. *Kryminalno-pravova okhorona bezpeky liudyny, natsii, svitu : fundamentalnist, transdystyplinarnist i noonaukovist ubezpechennia* : materialy VIII mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 17 trav. 2024 r.). Kharkiv : Pravo, pp. 219–227. [in Ukrainian].
39. Vyrok Mostyskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 22 zhovtnia 2025 r. u spravi № 448/520/25 [Verdict of the Mostyskyi District Court of Lviv Region dated October 22, 2025 in case No. 448/520/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131193767> [in Ukrainian].
40. Vyrok Volodymyrskoho miskoho sudu Volynskoi oblasti vid 26 lystopada 2025 r. u spravi № 154/2587/25 [Verdict of the Volodymyr City Court of Volyn Region dated November 26, 2025 in case No. 154/2587/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132096893> [in Ukrainian].
41. Dudorov, O. O. (2003). Zlochyny u sferi hospodarskoi diialnosti : kryminalno-pravova kharakterystyka: monohrafiia [Dudorov O. O. Crimes in the field of economic activity: criminal and legal characteristics: monograph]. Kyiv : Yurydychna praktyka, 924 p. [in Ukrainian].
42. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2020). Rozvytok zakonodavstva Ukrainy pro kryminalni pravoporushennia u sferi hospodarskoi diialnosti : problemy i tendentsii [Development of Ukrainian legislation on criminal offenses in the sphere of economic activity: problems and trends]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*, Vyp. 4, pp. 120–140. DOI: 10.33766/2524-0323.92.120-140 [in Ukrainian].
43. Vyrok Sobornoho raionnoho sudu m. Dnipra vid 21 lypnia 2025 r. u spravi № 201/8399/25 [Verdict of the Soborny District Court of Dnipro dated July 21, 2025 in case No. 201/8399/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128984062> [in Ukrainian].
44. Dudorov, O. O. (2017). Kryminalne pravo : teoriia i praktyka (vybrani pratsi) [Criminal law: theory and practice (selected works)]. Kyiv : Vaite, 872 p. [in Ukrainian].
45. Dudorov, O. O., Tertychenko, T. M. (2015). Protydiia vidmyvanniu «brudnoho» maina : yevropeiski standarty ta Kryminalnyi kodeks Ukrainy: monohrafiia [Countering money laundering: European standards and the Criminal Code of Ukraine: monograph]. Kyiv: Vaite, 391 p. [in Ukrainian].
46. Dudorov, O. O. (2023). Lehalizatsiia (vidmyvannia) maina, oderzhanoho zlochynnym shliakhom: porivnialnyi analiz polozhen chynnoho i perspektyvnoho kryminalnoho zakonu [Legalization (laundering) of property obtained by crime: a comparative analysis of the provisions of the current and prospective criminal law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, № 8, pp. 341–348. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/79> [in Ukrainian].
47. Vyrok Industrialnoho raionnoho sudu m. Dnipra vid 21 lypnia 2025 r. u spravi № 202/6551/25 [Verdict of the Industrial District Court of Dnipro dated July 21, 2025 in case No. 202/6551/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128984130> [in Ukrainian].
48. Vyrok Hlybotskoho raionnoho sudu Chernivetskoi oblasti vid 8 kvitnia 2025 r. u spravi № 715/769/25 [Verdict of the Hlybotskyi District Court of Chernivtsi Region dated April 8, 2025 in case No. 715/769/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126432518> [in Ukrainian].
49. Vyrok Liuboml'skoho raionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 18 chervnia 2025 r. u spravi № 163/1190/25 [Verdict of the Lyuboml District Court of Volyn Region dated June 18, 2025 in case No. 163/1190/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128202894> [in Ukrainian].
50. Vyrok Hlybotskoho raionnoho sudu Chernivetskoi oblasti vid 23 lypnia 2025 r. u spravi № 715/2065/25 [Verdict of the Hlybotskyi District Court of Chernivtsi Region dated July 23, 2025 in case No. 715/2065/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129028867> [in Ukrainian].
51. Vyrok Yavorivskoho raionnoho sudu Lvivskoi oblasti vid 6 bereznia 2025 r. u spravi № 944/125/25 [Verdict of the Yavoriv District Court of Lviv Region dated March 6, 2025 in case No. 944/125/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125708896> [in Ukrainian].
52. Vyrok Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoi oblasti vid 25 serpnia 2025 r. u spravi № 570/3378/25 [Verdict of the Rivne City Court of Rivne Region dated August 25, 2025 in case No. 570/3378/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129751694> [in Ukrainian].
53. Vyrok Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoi oblasti vid 11 serpnia 2025 r. u spravi № 569/14331/25 [Verdict of the Rivne City Court of Rivne Region dated August 11, 2025 in case No. 569/14331/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129441030> [in Ukrainian].
54. Vyrok Ivano-Frankivskoho miskoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 16 lypnia 2025 r. u spravi № 344/8093/25 [Verdict of the Ivano-Frankivsk City Court of Ivano-Frankivsk Region dated July 16, 2025 in case No. 344/8093/25]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128908821> [in Ukrainian].
55. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 30 kvitnia 2025 r. u spravi № 668/10895/15-p. [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of April 30, 2025 in case No. 668/10895/15-p.] URL: https://protocol.ua/ua/postanova_vp_vs_vid_30_04_2025_roku_u_spravi_668_10895_15_p/ [in Ukrainian].

Dudorov Alexander,

Doctor of Law, Professor

(Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4860-0681>

Movchan Roman,

Doctor of Law, Professor

(Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

QUALIFICATION OF IMPORT OF GOODS INTO UKRAINE UNDER THE FORM OF HUMANITARIAN AID

The article is devoted to the consideration of the question of qualification of import of goods into Ukraine under the guise of humanitarian aid, which is debatable in the theory of criminal law and in judicial practice. It is stated that the basis for the application of Art. 201-2 of the Criminal Code of Ukraine (CC) was mainly the fictitious definition of property purchased and delivered to Ukraine (most often cars) as humanitarian aid for the purpose of its further sale. It is shown that the spread of such practice was facilitated by the introduction of a simplified procedure for customs clearance and exemption from taxation of goods marked as humanitarian aid with the beginning of the large-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. The approach widespread among law enforcement officers, according to which, when incriminating a violation of Art. 201-2 of the CC, the documented fact of customs clearance of a certain cargo as humanitarian aid acquires self-sufficient significance, is subjected to critical assessment. The potential of other criminal law prohibitions that may be useful in qualifying the analyzed behavior is revealed. The prevalence of the latter is recognized as one of the arguments in favor of recriminalization of commodity smuggling, committed in Ukraine in December 2023.

It is established that the appearance in the Criminal Code of Art. 201-4 marked the beginning of a new stage in criminal law counteraction to customs and tax abuse with cars and other goods fictitiously (unfoundedly) imported into Ukraine under the guise of humanitarian aid. Certain aspects of the criminal law characteristics of smuggling of excisable goods are revealed, which should be taken into account when qualifying the aforementioned abuses. The materials of relevant judicial practice are analyzed. The prevalence of erroneous law enforcement practice is noted, within which the actions of those who, in the manner considered, imported cars into Ukraine to evade customs taxation after July 1, 2024, that is, after the entry into force of the law on the restoration of criminal liability for commodity smuggling, were qualified not under Art. 222 or Art. 201-4 (depending on the value of vehicles illegally imported as humanitarian aid), but under Art. 201-2 of the Criminal Code. The opinion is expressed about the subjectivity of the relevant criminal offenses as one of the factors contributing to the spread of such erroneous practice.

Key words: *illegal use of humanitarian aid, smuggling, fraud with financial resources, excisable goods, legalization (laundering) of property obtained by criminal means, predicate crime, evasion of taxes, fees, criminal legal qualification, blanket disposition, criminal offenses in the field of economic activity.*

Дата першого надходження статті до видання: 14.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 11.05.2026